

9. HAFTA

ATATÜRK İLKELERİ

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ

Atatürk, kendini yetiştirerek aydın bir lider olmuş, yaşadığı toplumu tanımış, toplumun sorunlarına çözüm getirmiş, Avrupa'da diktatörler çağı yaşanırken genç Türk Devleti'ni laik, demokratik cumhuriyet temelinde yükseltmek için yoğun bir çaba harcamıştır. Nitekim, Almanya'da, İtalya'da, İspanya'da, Yunanistan'da, Bulgaristan'da çağdaşı diktatörler varken, Sovyetler Birliği'nin baskıcı yönetimi söz konusu iken, Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nde demokrasiyi yerleştirmeye, kendi elleriyle muhalif partinin kurulmasına çalışmış, 1924 Anayasasına ülkede birden çok partinin kuruluşuna izin veren maddenin konulmasını sağlamıştır.

Türk Devrimi ile Atatürkçülük şüphesiz aynı anlama gelmektedir. Bu nedenle de Türk Devrimi'nin özelliklerini ortaya koymadan önce kısaca Atatürkçülük üzerinde durmak gerekmektedir.

Atatürkçülük, Türk ulusunun ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmış ulusal bir ideolojidir. Temelindeki insanlığın binlerce yıl işlediği yüksek değerler vasıtasıyla ilerlemeye ve yeniliğe açıktır. Vatani parçalanmaktan kurtaran ve yıkıntılar üzerinde onurlu bir ulusal devleti yükselten işte bu ideolojidir.

Eğer, Atatürkçülüğün bir tanımını yapacak olursak;

“Türkiye’de siyasi ve ideolojik bir bağımsızlık anlayışından hareketle, temeli laiklik ve demokrasi olan, bilim ve aklın ağır bastığı bir toplum yaratmak ve bu yoldan Türk ulusuna Batı Uygarlığı içinde sosyal ve tarihî kişiliğini kaybetmeden hak ettiği yeri kazandırmak ülküsü, felsefesi ve çabası” Atatürkçülük olarak tanımlanabilir.

Bir başka araştırmacı Atatürkçülüğü tanımlarken şunları söylemektedir:

“Türk halkı için Atatürkçülük, laikliği kabul etmek, demokrasiye sahip çıkmak, modernleşmek ve çağdaşlaşmak olgularını içeren bir tanımdır. Sürekli yenilenme, sürekli devrim anlamına gelen Atatürkçü hareket, Atatürk’ün kişisel fikir ve söylevlerini aşarak Türk halkının iradesi haline dönüşmüştür. Atatürkçülük, sürekli dönüşüm ve gelişim halinde halka mal olan bu aydınlanma iradesinin adıdır.”

Yukarıda sözü edilen, **“Atatürkçülük, sürekli dönüşüm ve gelişim halinde halka mal olan bu aydınlanma iradesinin adıdır”** şeklindeki yaklaşım Atatürkçü Düşünce Sisteminin dinamik, kendini zamana ve koşullara göre yenileyebilen özelliğini ortaya koymaktadır.

Atatürkçülüğü ortaya koyan tanımların ortak yönü, uluslaşma ve laikleşme amacının belirtilmesidir. Çok rahat olarak diyebiliriz ki, uluslaşma ve laikleşme Atatürk devrimlerinin ortak paydasıdır. Diğer devrimlerden ve kendisinden önce Türk tarihinde yapılan batılılaşma hareketlerinden farklı olan yönü laikleşme ve uluslaşmayı amaçlamasıdır. Başarılı olmasının ardındaki neden de budur. Atatürk'ü hala sevdiren, saydıran, sahip çıkılan, olmasaydı olmazdık dedirten de budur.

Atatürk, Türk Devrimi konusunda şunları söylemektedir:

“Türk Devrimi nedir? Bu devrim, kelimenin ilk bakışta ima ettiği ihtilal anlamından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade etmektedir. Millettin varlığını devam ettirmesi için kişiler arasında düşündüğü ortak bağ, yüzyıllardan beri gelen şekil ve esasını değiştirmiş, yani, millet, dinî ve mezhebî bağlantı yerine, Türk Milleti bağıyla kişilerini toplamıştır.”

“Millet, milletlerarası genel mücadele sahasında hayat sebebi ve kuvvet sebebi olacak ilim ve vasitanın ancak çağdaş medeniyette bulunabileceğini bir gerçek olarak kabul etmiştir.”

“Sonuç olarak, millet; saydığım değişiklik ve devrimlerin tabii ve zorunlu gereği olarak, toplum idaresinin ve bütün kanunlarının ancak dünyaya ait ihtiyaçlardan doğmuş ve ihtiyacın değişme ve gelişmesiyle devamlı olarak değişme ve gelişmesi esas olan dünyaya ait bir zihniyeti, hayatı boyunca devam edecek bir idare saymıştır.”

Burada Atatürk, yaptığı devrimin hiçbir zaman çağın ve dolayısıyla koşulların gerisinde kalmayacak bir özellik taşıdığını vurgulamıştır.

Bu sözler, Atatürk Devrimi'nin, statik değil, dinamik bir nitelik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Türk Devrimi'nin temel hedefi çağdaşlaşma olduğunu göre, Atatürkçü Düşünce Sisteminde Devrimcilik İlkesi sadece yapılan devrimleri korumakla, yani durağan bir durumda kalmakla yetinmeyip, aklın, bilimin ve ileri teknolojinin yol göstericiliğine dayalı atılımlarla çağdaşlaşmaya yönelmeyi gerektirir.

Tüm bu açıklamalar, Atatürk Devrimi'nin, Atatürkçülüğün ya da Atatürkçü Düşünce Sisteminin dinamik, kendisini yenileyen, çağın getirdiği koşulların gerisinde kalmayacak bir nitelik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

O'nun 1923-1938 döneminde yaptıkları ve ortaya koyduğu fikirler hiç şüphesiz günümüzde çok daha iyi anlaşılabilir, mantığı ve sağlam kuramı olduğu kabul edilen bir devrimdir. Bu anlamda diyebiliriz ki Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşu ve gelişimi bir devrimdir.

Atatürk İlkelerinin uygulama esaslarına bakıldığında ilkelerin tam bağımsızlık, çağdaşlık, müspet ilime ve akla tabi olma esaslarına bağlı olarak oluşturulduğu görülür. Tam

bağımsızlık, Atatürk düşüncesinin temelinde yatan, siyasî, iktisadî, malî, adlî ve kültürel olarak bütün uygulamalarda tam bağımsız olmak demektir. Bunlardan herhangi birisindeki eksiklik millet ve memleketin gerçekte bütün bağımsızlığından mahrum olmaktır. Atatürk düşüncesinde esas: “Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır”. Bu esasın ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla elde edilebileceğine dikkat çeken Atatürk, zengin de olsa bağımsızlıktan mahrum bir milletin medeni dünyanın karşısında uşak olmaktan daha iyi bir muameleye layık olamayacağını” hatırlatmaktadır.

Çağdaşlık, cumhuriyetin medeniyet anlayışını göstermektedir. Atatürk “Memleketler muhtelifdir fakat medeniyet birdir ve bir milletin terakkisi için de bu yegâne medeniyete iştirak etmesi lazımdır”. Osmanlı Devleti'nin kendini Avrupa'ya bağlayan bağları kestiği gün çökmeye başladığına inanan Atatürk aynı yanlışı yapmayacaklarını vurgulamaktadır; “Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün mesaimiz Türkiye'de asri, binaenaleyh garbi bir hükûmet vücuda getirmektir. Medeniyete girip de garba teveccüh etmemiş millet hangisidir?” sözleriyle medeniyet vurgusu yapmaktadır. Çağdaşlık vurgusu Atatürk'ün muasır medeniyetler seviyesine ulaşma hedefinde görülmektedir. Müspet ilime ve akla tabi olmak esasları da burada devreye girmektedir. Atatürk muasır medeniyet seviyesine ulaşma hedefini aynı zamanda insan aklının bir ürünü olan ilim ve teknolojide zirveyi yakalamak olarak görür. Çağdaş olmak da olaylara bu gözle ve anlayışla bakabilmenin bir sonucudur. Nitekim, Atatürk, “dağlar› delen, semalarda pervaz eden, göze görünmeyen zerrâttan yıldızlara kadar her şeyi gören, tenvir eden tetkik eden medeniyetin yüksek kudreti karşısında orta çağlardan kalma zihniyetlerle iptidai hurafelerle yürümeğe çalışan milletlerin “mahvolmağa veya hiç olmazsa esir ve zelil olmağa mahkûm” olduklarını ihtar etmektedir. Zira “Medeniyetin coşkun seli karşısında mukavemet beyhudedir.”

Ülke ve dünya ölçüsünde olaylara hissî ve dogmatik bir yaklaşımla, peşin hükümlerle değil, akıl ve ilmin ışığında pragmatik açıdan bakılması Atatürk'ün prensibi olmuştur. Onun muasır medeniyet seviyesine ulaşma hedefi aynı zamanda insan aklının bir ürünü olan ilim ve teknolojide zirveyi yakalamaktır. Atatürk ülkenin düşman işgalinden kurtarılmasında da ilim ve aklın belirleyici rol oynadığını şu sözlerle ifade etmekteydi: “Yurdun en bakımlı, en şirin, en güzel yerlerini üç buçuk yıl kirli ayaklarıyla çiğneyen düşmanı dize getiren başarısının sırrı nerededir biliyor musunuz? Orduların yönetilmesinde bilim ve fen ilkelerini rehber edinmemizdedir. Milletimizin siyasi ve içtimai hayatı ile düşünce eğitiminde de yol göstericimiz bilim ve fen olacaktır.”

Bir ulusun, Türk Ulusu'nun yaratılması ve çağdaş uygarlık seviyesine çıkarılması ve ümmet toplumundan, laik, demokratik ulus toplumuna dönüşümü sağlayan Atatürk İlkelerinin Atatürk'ün belirttiği sıra içinde değerlendirmeye alınması gerekmektedir. Son derece hassas

bir dengeyle birbirine bağılı olan ilkeler 1924 Anayasasının ikinci maddesi, sonra da 1937 Anayasasının birinci maddesinde şöyle yer almışlardır:

- **Cumhuriyetçilik**
- **Milliyetçilik**
- **Halkçılık**
- **Laiklik**
- **Devletçilik**
- **İnkılâpçılık**

Cumhuriyetçilik

(Cumhuriyet, 'kamuya ait olan' manasında kullanılmaktadır. Cumhuriyet; Arapça, halk, ahali, büyük kalabalık anlamına gelen cumhur kelimesinden gelmektedir. Cumhuriyet rejimlerinde egemenliğin kaynağı halktır. Cumhuriyet kavramı dar anlamda devlet başkanının belirli bir süre için, doğrudan veya dolaylı olarak halk tarafından seçilmesi esasına dayanmaktadır. Geniş anlamda ise cumhuriyet, halk idaresi demek olan demokrasiyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Osmanlı döneminde 1808'deki Sened-i İttifak, 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı, 1876 Kanun-i Esasi ve Meşrutiyet monarşiyi sınırlandıran, halkın yönetime katılımını artıran, demokrasi alanında önemli gelişmelerdir. Fakat bu gelişmelerin hiç birisi cumhuriyeti amaçlamamıştır. Cumhuriyeti amaçlayan ciddi yaklaşımlar Millî Mücadele yıllarında ortaya çıkmıştır. Nitekim Amasya Tamimi'nde "Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararının kurtaracağı" ifade edilmiş; Erzurum Kongresi'nde "millî iradeyi hâkim kılmak esastır" kararı alınmış; millî iradenin gerekliliği üzerinde "milletlerin kendi geleceklerini bizzat tayin ettiği bu tarihî devirde, merkezî hükûmetimizin de Millî iradeye tâbi olması zaruridir..." vurgusu yapılarak millet egemenliği esas kabul edilmiştir.)

Türk Devrimi'nde cumhuriyetçilik ana ilke, esas değerdir. Cumhuriyetçiliğin özünde, devlet yönetim şekli olarak demokratik cumhuriyetin bir fazilet rejimi olduğunu benimsemek vardır. Cumhuriyet, Atatürk Devriminin bütününü temsil eden bir devlet ve hükûmet şekli olarak değiştirilemez bir unsurdur. Egemenliği ulusa verme ve yönetimde ulusun tek söz sahibi olması anlamına gelen bir ilkedir. Atatürk'e göre; "**Ulusal egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur**". Nitekim Atatürk, Türk Devrimi ile gerçekleşen büyük olayı, Türk Ulusunun eseri olarak görmüş ve değerlendirmiştir. Bu nedendir ki, Atatürk'e göre, Türk Ulusunun yaratılışına, onuruna ve anlayışına en uygun yönetim şekli cumhuriyet yönetimidir. Cumhuriyetçilik ilkesi, gerek 1924, 1961 ve gerekse 1982 anayasalarında mecliste değiştirilmesi veya bir başka şekle sokulması teklif dahi edilemeyecek bir değer olarak korunmuş ve yerleşmiştir. Bu özelliğiyle cumhuriyet, devlet düzen ve ideolojisinde şahsilik ve keyfiliğin hâkim olmasını önleyen en sağlam teminattır.

Cumhuriyetçilik halkın; hakimiyeti doğrudan doğruya veya seçtiği temsilciler aracılığı ile kullandığı bir devlet şeklidir. Bu tariften hakimiyetin kayıtsız şartsız ulusa ait olduğu, yani ulus iradesinin devlet idaresinde hâkim olduğu bir idare şekli anlaşılır. Atatürk bu durumu, **“Bugünkü hükümetimiz doğrudan doğruya ulusun, kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümetidir ki, onun adı cumhuriyettir”** sözleriyle açıklamaktadır. Burada, devletin demokratik prensipleri uygulaması, yani hiç bir kayıt ve şarta tabi olmadan milletin belirli bir yaşa gelmiş bütün fertlerinin yöneticilerini kendi içerisinde seçmesi esastır. Seçim unsuru, cumhuriyet idarelerinin totaliter, oligarşik, demokratik vb. niteliklerini belirleyen tek ölçüdür. O sebeple iktidarın kaynağı cumhuriyet idarelerinde çok önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti için bu hususu Atatürk, **“Hakimiyet kayıtsız şartsız ulusundur. Hakimiyeti ulusun uhdesinde toplamak demek onun bir zerresini bile ismi ve sınıfı ne olursa olsun hiç bir şahsa ve makama verdirmemek demektir”** şeklindeki sözleriyle açıklamaktadır. Burada idarenin temel dayanağı bir bütün olarak Türk Ulusunun kendisidir.

Tarihimizde en değerli yapı Cumhuriyettir. Türkiye Cumhuriyeti her anlamda büyük Türk Ulusu'nun öz ve değerli malıdır.

Cumhuriyette esas kural seçimdir. Cumhuriyet veraset yöntemini kesin olarak reddeder. Ancak, seçim yapılan tüm sistemler kendisini cumhuriyet olarak ilan eder ki bu demokrasi anlamına gelmez. Yöneticinin seçimle işbaşına geldiği yönetim cumhuriyettir. Ancak, demokrasinin olabilmesi için düşünce, seçme ve seçilme, seyahat, yazma, kuruluş oluşturma ve buna üye olma gibi hürriyetlerin olması da gereklidir. Bugün, yani demokrasi olabilmesi için cumhuriyet şarttır. Ancak, her cumhuriyet de demokrasi değildir.

Cumhuriyeti yaşatacak ve ayakta tutacak tek kuvvet ise kişilerin siyasi olgunluğuna ve ahlaki değerine dayanan, kamu yararına dayanan ve kamu yararına göre yönetilen devlet şeklidir. Atatürk, Cumhuriyet'i, “Gençler! Cesaretimizi kuvvetlendiren ve devam ettiren sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli sembolü olacaksınız. Cumhuriyet'i biz kurduk onu yükseltecek ve devam ettirecek olan sizlersiniz.” Diyerek emanet etmiş ve bu konuda bizlere sorumluluk yüklemiştir.

Milliyetçilik

Millet her şeyden önce ortak bağları olan insan topluluğudur. Millet kelimesi çağımızda Fransızca “nation” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Türkçede millet kelimesi ise Arapça “mille” kelimesinden gelmektedir. Topluluk anlamındadır. Osmanlı Devleti'nde de 19. yüzyıla kadar bu kelime Müslümanlar için kullanılmıştır. Bu yüzyıldan itibaren gayrimüslimler için de millet kelimesi kullanılmıştır. Türkçede millet kelimesinin karşılığı ise “budun”

kelimesidir. Ancak Anadolu Türkçesinde bu kelime kullanılmamaktadır. Millet karşılığı olarak 1934'ten itibaren Moğolca kökenli "ulus" kelimesi de kullanılmaktadır.

Millet kavramı, Avrupa'da dinî çekişmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Katolik kilisesine karşı ortaya çıkan yeni mezhepler milliyetçilik duygusunun da gelişmesini sağlamıştır. Özellikle Katoliklerin kilisede Latince kullanmalarına karşın Protestanlığı kabul edenler ise kiliselerde kendi millî dillerini kullanmaya başlamışlardır. Bu gelişme millet oluşumunda önemli bir adım olmuştur. Millet kavramı Fransız İhtilali ile dil ve soy birliğini kasteden bir kavram hâline gelmiştir. Dil ve soy birliği olan topluluklar ayrı bir devlet kurma yolundaki gayretleriyle imparatorlukların birçoğunun dağılmasına sebep olmuşlardır. Milliyetçilik kavramı beraberinde demokrasi kavramını da gündeme getirmiştir. Milliyetçilik kavramı 19. yüzyıldan itibaren toplumların vazgeçemediği bir duygu ve inanç hâlini almıştır. Bu kavram her toplulukta kendi kültürleri etrafında ortaya çıkmıştır. Günümüzde millet olarak tanımlanan toplulukları içine alan bir tarif yapmak güçtür. Fransız sosyolog Ernest Renan, milleti aynı tarihe sahip olan ve beraber yaşama arzusu gösteren insan topluluğudur şeklinde tarif etmiştir. Bu tarif pek çok milleti içine alan bir tanımdır.

Milliyet, kısaca bir millete mensup olmak veya bir millete bağlı olmak demektir. Milliyetten doğma milliyetçilik ise bir sosyal politika prensibi veya fikir akımı olarak millet gerçeğinden hareket eder ve millî amacı temin gayesi ile bir ülkü etrafında toplanmayı ifade eder. Milliyetçilik, ideal ve kader birliği yönlerini belirten bir prensiptir. Sosyolojik olarak milliyetçilik duygusu yüzlerce yıl öteye dayanır.

Türklerde de Göktürk çağından beri sosyolojik bir milliyetçiliğin varlığı bilinmektedir. Ancak Milliyetçilik kavramının milletlerin ve devletlerin kaderini birinci derecede etkileyecek şekilde önem kazanması çağımızda gerçekleşmiştir. Milliyetçilik, toplumun modernleşmesinin bir ürünüdür. Milliyetçilik milletten millete değişiklik gösterir. Her milliyetçilik akımının kendine özgü ilkeleri vardır.

Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncelerinin toplum birliğini sağlama çabalarının başarısız olduğu süreçte Osmanlı Devleti'nin esas unsuru olan Türkler arasında Türkçülük duyguları canlanmaya başladı. Türk dili, edebiyatı ve tarihi üzerine araştırmalar başladı. Rus idaresi altındaki Kazan'da doğup büyümüş ve Türk dünyasının bu coğrafyasındaki problemleri yakından görmüş, önemli bir fikir adamı olan Yusuf Akçura, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük siyasetini inceleyerek, ilk iki düşüncenin yetersiz ve başarısız olduğunu, Türklerin de Türkçülük düşüncesiyle millî varlıklarını koruyabileceğini ileri sürdü. Sosyolog Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğinin esaslarını ve ideolojisini ortaya koydu. Ziya Gökalp'in önerdiği çözüm bir kültürel Türkçülüktü. O, bir milletin oluşması için ırk, dil ve dinin yeterli olmadığını kültür, tarih ve kader birliğinin de önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu düşünceden Atatürk de

önemli ölçüde etkilenmiştir. Atatürk milliyetçiliği şöyle ifade etmektedir. “Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk camiasıdır. Bu camianın fertleri ne kadar Türk kültürüyle dolu olursa o camiaya dayanan cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur. Millî Mücadele'nin ideolojisi Türk Milliyetçiliği olmuştur”. Milliyetçilik Türk inkılabının temel prensibi olduğu kadar, fertleri Türk milletine bağlayan manevî bir köprü, milleti huzur ve refaha yöneltten en güçlü bağ olmuştur. Türk Milliyetçiliğinin diğer bir önemli özelliği de yabancı ideolojilerden kendini soyutlamasıdır.

Milliyetçilik ilkesinin anlamını Atatürk, Türk Ulusu'nu ve Türk'ü tanımlamak için söylemiş olduğu şu sözlerle belirtmiştir: **“Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkına Türk Ulusu denir”**

Bu söz aynı zamanda, kökeni ne olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir ulus yaratma amacını da ortaya koymaktadır.

Milliyetçilik, ulus gerçeğinden hareket eden bir fikir akımı ve çağımızın en geçerli sosyal politika prensibidir. Milliyetçilik, Türk Devriminin temel bir prensibi olduğu kadar, Türk Ulusu'nun kaderini tayin eden temel bir ilke, yüce bir ülkü, ulusu huzur ve refaha yöneltten bir bağlıdır.

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, ülkemizdeki bölücü hareketler nedeniyle yoğun olarak gündeme gelmektedir. Bu ilkeye kısaca baktığımızda dahi göreceğiz ki, Atatürkçü Düşünce Sistemi'nde milliyetçilik anlayışı ülkemizde herhangi bir sorunun kaynağı olmadığı gibi, bu konuda eksik bir nokta dahi bırakmamaktadır.

Atatürk, elbette her milliyetçi gibi kendi ulusunun mezzetlerini anlatmış, niteliklerini belirtmiş ve ulusunu her fırsatta övmüştür. Bunun yanında, aynı ortak geçmişe, tarihe, kültürel, haklara sahip bulunan, ulusumuzun ortak ideallerini benimseyen bütün Türk yurttaşlarını Türk kabul etmiştir. Nitekim, bu düşünce 1924 Anayasası'nın 88nci maddesine **“Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın, vatandaşlık itibarıyla Türk denir”** şeklinde yansımıştır.

Atatürk, milliyetçiliği, ulusal bütünlüğün temeli olarak görür. Van'dan, Diyarbakır'dan Edirne'ye, Karadeniz'den Akdeniz'e kadar yurdumuzun her köşesindeki memleket evlatlarını **“hep aynı cevherin elemanları”** olarak nitelendirir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının bir diğer yönü, kişisel hürriyete ve insan şahsiyetine değer verip, eşitlik fikrine dayanır olmasıdır. Bu anlayışta bağımsızlık ve birleştiricilik bulunmaktadır. Laik, insani ve barışçı olmak gibi özelliklere sahiptir.

Atatürk'ün ulus anlayışı, dini ve mezhebi bir bağlılık yerine **“Ne Mutlu Türküm Diyene”** sözünde kendisini ifade etmektedir. Yani, tek ulus anlayışı Atatürk'ün ulus anlayışının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle de Atatürk, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ülkede tek ulusun varlığını temel alan bir politika izlemiştir. Bu anlayış çağdaş ve güçlü devlet

olmanın da gereğidir. Nitekim, dünyanın çağdaş ve büyük devletleri bu anlayışa sahiptir ve hala da tek ulus anlayışlarını güçlendirici politikalar izlemekte, önlemler almaktadırlar.

Üniter devlet ve ulus devlet anlayışları birbirleriyle doğrudan ilişkilidir. Üniter olan devletler aynı zamanda ulus devlettir. Birinin olduğu yerde diğeri de bulunmaktadır. İkisinde de ortak payda bireylerin kendilerini aynı ulustan saymaları ve bu nedenle de tek bir coğrafyada yaşamaları ve bunu arzulamalarıdır. Bu nedenle de üniter ülkenin varlığını savunup ulus devlete karşı olmak mümkün değildir. Aksi anlayış ülkenin zamanla bölünmesi sonucuna gelmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında Atatürk'ün milliyetçilik anlayışını üç temel noktada özetleyebiliriz: Atatürk milliyetçiliğinde asıl olan **“ulusal karakter”**in oluşmasıdır. Ne üstün ırk nazariyesi ne de azınlık ırkçılığı önemli değildir. Türk milliyetçiliği, ulusal birlik ve beraberliğin sembolüdür. Atatürk bu konuda şunları söylemiştir: **“Bugünkü Türk ulusu sosyal ve siyasi yapısı içinde kendilerine türlü yabancılik fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat, mazinin ihmalkâr devirleri mahsulü olan bu yanlış isimlendirmeler, birkaç düşman aleti, mürteci, beyinsizden başka hiçbir ulus ferdi üzerinde elemenden başka bir tesir hasıl etmemiştir. Çünkü, bu ulus fertleri de umum Türk camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlaka, soya ve hukuka sahip bulunuyorlar. Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlatları, hep aynı cevherin damarlarıdır.”**

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, özellikle Türk Ulusunun birlik ve beraberliğine yer ve değer vermektedir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı birleştirici ve toplayıcı nitelikte ve ulus yararınadır. Bu anlayış Türk Ulusu gerçeğinden hareket eder ve ona dayanır. Türk ulusunun yükselme ve çağdaş uluslar seviyesine ulaşma ülküsünü ifade eder. Türk Ulusunu meydana getiren değerleri korumayı esas alır.

“Bize milliyetçi derler, fakat biz öyle milliyetçileriz ki bizimle işbirliği eden bütün uluslara hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milliyetlerinin gerçeklerini tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde bencil ve mağrurane bir milliyetçilik değildir.”

Atatürk; milliyetçiliği, Türk toplumunu, Türkçe, Türk kültürü ve Türklük ülküsü etrafında birleştirip siyasi ve sosyal bir bütün haline getirmek şeklinde anlamaktadır. Dilin, yani Türkçe'nin, eski Türk devletlerinde önemli bir yeri vardır. Atatürk de dile büyük önem vermekte ve Türk dilini **“Türk Ulusu için mukaddes bir hazine saydığı”** gibi **“Türk Ulusunun kalbi ve zihni olarak da değerlendirmektedir.”** O sebeple **“kesin olarak bilinmelidir ki, Türk Ulusunun ulusal dili ve ulusal benliği bütün hayatında hakim ve esas kalacaktır”** demiştir.

“Bizim milliyetçiliğimizin esası dil birliğinin korunması ile mümkün olacaktır” diyen Atatürk, **“Türk Ulusunun dili Türkçe’dir. Türk dili dünyadaki en güzel, en zengin ve en kolay dildir”** demekten kendisini alamamıştır.

Atatürk’ün üzerinde durduğu bir diğer husus ise ölkü birliğidir. Etnik kökeni ne olursa olsun, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının devlete sahip çıkması, onun çıkarını kendi çıkarı olarak kabul etmesi, vatandaşların iyi ve kötü günde aynı duyguyu taşımasıdır.

Kısaca, Atatürk, kökeni ne olursa olsun, Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan insanlardan oluşan bir ulus yaratma amacı taşımıştır ve milliyetçilik anlayışını da bu amaçla ortaya koymuştur.

Atatürk’ün milliyetçilik anlayışını çok iyi kavrayan vatandaşlarımız her türlü iç ve dış propagandaya rağmen bölücü hareketlere yönelmemiş, bu konudaki istekleri çok büyük oranda reddetmiş, bölücü terör örgütünü ve destekçilerini yalnız bırakmasını bilmiştir.

Laiklik

“Laik” terimi Yunanca “Laikos” ve Latince “Laicus” sözcüğünden gelmektedir. Dinî olmayan kurum veya düşünce anlamındadır. Laiklik akli düşüncenin, dinî düşünceden ayrılmasıdır. Siyasi anlamda ise din ile devlet işlerinin birbirine karıştırılmamasıdır. Laiklik vatandaş için din ve vicdan hürriyetinin sağlanmasıdır. Laik olmayan yani teokratik devlette din ve vicdan hürriyetinden söz etmek güçtür. Laik anlayışta egemenlik ve hukukun kaynağı millettir. Laiklik din karşıtlığı değildir. Laik olmayan devletlerde din politik bir araç olarak kullanılabilir. Laik düzende hukuk ve eğitim akıl ve bilimi esas alır. Bu anlayış dinî eğitim yapılmasını engellemez. Laik devletin dini olmamakla beraber, toplumun mevcut dinlerinden hiçbiri diğerine üstün tutulmaz. Devlet, din ve mezhepleri farklı, hatta inanmayan vatandaşlarına hukuken eşit mesafede durur. Ayrıca kişiler dinî inançlarından dolayı baskı ve ayırım görmezler. Ancak devlet toplumun dinî gereksinimlerini sosyal bir ihtiyaç olarak gözetir. Laik düzen, din özgürlüğünün doğal sonucu olarak bütün dinleri kamu düzenini bozmadıkları sürece tanır. Laik düzende dinî ve dünyevi otoriteler ayrılmıştır. Laiklik cumhuriyetin ve demokratik rejimin önemli koşullarından biri olarak algılanmaktadır.

Laiklik, batıda Katolik Kilise’nin merkezî ve baskıcı yapısına karşı ortaya çıkmıştır. Avrupa’da, Reform ve Rönesans’la birlikte başlayan Aydınlanma Çağı, dinî dogmaların bilim, siyaset, sanat ve felsefe üzerindeki baskısına karşı çıkılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda Laiklik, Fransız İhtilali’yle Avrupa’ya yayılmıştır. Akılcılık, siyasî liberalizm gibi düşünce akımları Batı dünyasının değişmesini sağlamıştır. Bu düşünce kaynaklarından beslenen laikliğin dinî baskıdan kurtulma amacının yanı sıra, sınıfsal bir anlamı ve işlevi de olmuştur. İlahî egemenlik anlayışına dayalı mutlak monarşilere başkaldıran ve serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşmasını isteyen orta sınıflar, egemenliğin kaynağının ve kullanılmasının

dünyevîleştirilmesi, toplumsal kurum ve ilişkilerin dinî temellerinden uzaklaştırılarak laikleştirilmesi sürecini de başlatmıştır.

Laiklik, öncelikle, akli düşünce ile dinî düşüncenin ayrılmasıdır. Siyasal alanda ise, dünya ve devlet işleri alanı ile din alanının birbirinden ayrılmaları, birbirine karışmamaları anlamına gelir. Kişileri ilgilendiren yönüyle, akıl ve vicdanın kendi alanlarında hür olduklarını belirterek bir dokunulmazlık alanı da çizer. Kişilerin, dinî inançları yüzünden ya da benimsemiş oldukları dinin kurallarını yerine getirip getirmemelerinden dolayı baskı ve ayırım görmemeleri ilkesini ifade eder. Hukuki anlamda ise, kanun koyucunun dinî kurallardan etkilenmeden, bu kurallara uygunluk endişesi olmaksızın sosyal yaşamı düzenlemesidir. Çağdaş insan haklarının temelini oluşturan laikliğin demokratik ülke anayasalarının vazgeçilmez ilkesi haline gelmesi bu ilkeyi benimseyen ülkeler için uzun bir mücadeleyi gerektirmiştir.

Avrupa'da, Reform ve Rönesans'ın katkılarıyla başlayan Aydınlanma Çağı, dinî dogmaların bilim, siyaset, sanat ve felsefe üzerindeki baskısına karşı çıkılmasına yol açmış ve laiklik Fransız İhtilaliyle tüm Avrupa'ya, sarsıcı ihtilaller dizisi ile yayılmıştır. Çağdaş ülkelerde “**devletin laikliği**” ve “**fertlerin din ve vicdan hürriyetleri**” demokrasilerin en temel ilkeleri olarak kabul edilerek insan haklarının da vazgeçilmez ön şartı biçiminde anayasalarda yer almıştır.

Osmanlı Devleti'nin başlangıçta daha çok padişahlar tarafından konan hukuk kurallarının oluşturduğu örfi hukukla yönetildiği, sonradan teokratik devlet niteliğinin giderek arttığı genel olarak kabul edilir. Örneğin, Fatih Sultan Mehmet'in, devlet işlerine karışmak isteyen kadıya, “**Devlet işlerine din adamları karışamaz!**” şeklinde cevap verdiği bilinmektedir.

Atatürk 1'inci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması üzerine başlattığı Kurtuluş Savaşı'nda ve kurduğu cumhuriyet rejiminde Türk toplumu içinde dinî veya etnik açıdan mevcut olan çeşitli gruplar arasında huzuru sağlayabilmek için devletin iç siyasetinin temelini şu iki noktada toplamıştır:

- (1) Ülkenin hukuk birliğini sağlamak üzere, yeni devleti laik hukuk temeline dayandırmak,
- (2) Dil, tarih ve kültür birliğine dayanan ulus anlayışını egemen kılmak.

Birbirinden ayrı gibi görünen bu iki ilke arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Laik düzene geçiş, Türkiye'de ulus kavramının ilk kez bilinçli bir biçimde gelişmesine ve benimsenmesine yol açmış ve aynı dinden olmayı ifade eden “**ümme**t” bilinci yerine “**ulus**” bilincinin gelişmesini sağlamıştır.

Atatürk, din ve dünya işlerinin ve özellikle dinle politikanın kesinlikle birbirinden ayrılmasını öngörmüş ve düşünceye karşı olmayı kesinlikle reddetmiştir. Atatürk'e göre hiçbir kimse bir başka kişiyi ne bir din ne de bir mezhebi kabule zorlayamaz. Din ve mezhep kuralları, hiç bir

zaman politikada bir araç olarak kullanılamaz. Laik anlayışta inançlara, dolayısıyla dine karşı gerçek bir saygı vardır.

1932'de toplanan Birinci Türk Tarih Kongresinde bir katılımcı Atatürk'e "**Din toplumlar için gerekli midir?**" diye sorar. Atatürk, şöyle yanıt verir: "**Muhterem hocam, din toplumlar için gereklidir. Dinsiz toplum yaşayamaz ve devam edemez. Her toplumun tabii olarak bir inancı vardır. Ama şunu söyleyeceğim; din Allah ile kul arasındadır. Biz dine saygılıyız, dine hürmetkarız ama bu arada Allah ile kul arasına giren ve bundan siyasi menfaat, ticari menfaat elde etmek isteyenler vardır. Dini bunlar kirletmek istiyorlar. Biz buna müsaade etmeyiz. Bu itibarla dine saygılıyız ve dine hürmetkarız. Fakat dinin suistimal edilmesine katiyen taraftar değiliz.**"

Türkiye'de devletin laikleştirilmesi, toplum hayatında laik değerlere yer verilmesi dinin, devlet hayatında siyasi bir fonksiyon ifa etmesine kesin olarak son verme şeklinde hayata geçirilmiştir. Siyasi, sosyal, hukuki ve ekonomik zorunluluğun sonucu olan laiklik, bu nedenle devlet idaresi ile birlikte hukuk, eğitim, dil alanlarını da kapsar.

Atatürk'ün din ve laiklik anlayışında, millet sevgisi ile birlikte dinine saygılı olma özelliğini de görmekteyiz. Onun gerçekleştirdiği Türk Devriminde laiklik, din aleyhtarlığı şeklinde değil, toplum hayatında din hürriyetinin, serbest düşüncenin güvenilir bir teminatı olarak düşünülmelidir.

Halkçılık

"**Halk**" deyimini, çok daha geniş bir anlamı olan milletin bugün yaşamakta olan bölümü için kullanılan bir deyimdir. "**Halkın egemenliği**" deyimini de daha geniş bir anlamda "**millet egemenliği**" olarak kullanılmaktadır. Anayasa'da belirtildiği gibi, yasa yapma, yürütme ve yargı hakları hep millete aittir.

Halkçılık ilkesi, sınıf esasını kabul etmez. Halk, meslek ve çalışma grupları olarak ayrılmıştır. Türk toplumu bir eşitlik dengesi içindedir. Ayrıcalıklı bir sınıf bilinci yoktur ve olamaz. Yasalar önünde, bütün yurttaşlar için kesin bir eşitlik öngörülür. Halkçılık, milliyetçilik fikrinin bir sonucudur. Türk halkı birdir ve bir bütündür. Atatürk'e göre, Türk Ulusunun gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür.

Türk devlet geleneğine göre devlet, halk için vardır. Halkın taşıdığı bu anlam Osmanlı Devleti'nin son döneminde unutulmaya yüz tutmuş olsa da hak ettiği önemi Türk Devrimi ile tekrar kazanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde aydınlarımız ahaliye yabancılaşmış, halk bilgisiz bir sürü şeklinde düşünülerek kaba saba, dağlı ya da taşralı olarak algılanmıştır. İdarenin de belirli bir zümrenin elinde olması bu durumun devamını sağlamıştır. Bu aydınların aynı

zamanda hürriyet, eşitlik, adalet gibi kavramların da yegane savunucuları konumunda bulunması dikkat çekicidir. Atatürk'ü böyle kişilerden ayıran temel fark, onun kim için, ne için istendiği belli olmayan kavramlar peşinden koşmamış olmasıdır. Atatürk, **“Şuna emin olabilirsiniz ki, dünya üzerinde yaşamış ve yaşayan milletler arasında ruhen demokrat doğan yegane millet Türklerdir. Eskiden beri cemiyetimizde birinden diğerine geçilmez bir sınıf asaleti ve zihniyeti asla mevzu-u bahis olmamıştır”** sözleriyle ulusun özelliklerini gayet iyi tespit etmekte ve **“Türkiye halkı asırlardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı yaşama gereği saymış bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet bağımsızlıktan uzak yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır”** sözleriyle de halkçılık anlayışının sömürü düzenine karşı olduğunu ifade etmektedir.

Atatürk'ün, halkçılık anlayışında demokratik esaslara göre birleşmiş, halkın kendisini demokratik esaslara göre yönettiği hür bir toplum düzeni öngörülmüştür. Bu düzende siyasi rejim ancak ve ancak halk yararına kullanılır. Atatürk'e göre halkçılık, demokratlık ve fertler arasında imtiyaz tanımamaktır.

Bütün bu ifadelerden anlaşıldığına göre, Halkçılık ilkesi Türk toplumu içerisinde imtiyazlı bir sınıf yaratmamak, fertleri birbirine karşı saygılı, eşit haklara sahip dinamik bir kitle halinde bulundurmak, böylelikle de Türk Ulusunu **“imtiyazsız-sınıfsız kaynaşmış bir kitle”** haline getirmek amacına yöneliktir. Bu ilke doğrultusunda halk herkes demek olup, bütün vatandaşların dil, din, meslek, renk ve cinsiyet ayırımı gözetilmeksizin aynı haklara sahip olması ve kanunlar önünde eşit muamele görmesi esastır. Dolayısıyla halkçılık ilkesiyle, sınıf mücadeleleri yerine, sosyal adalet ve sosyal düzen, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma kabul edilmekte, bir sınıf ahlakı yaratmak yerine millî ahlak esas alınmaktadır.